

การละหมาดตะรอวิห

เรียบเรียงจากการบรรยายของ เซคริฎอ อะหมัด สมะดี

ความประเสริฐ

การละหมาดกลางคืนเป็นอิบาดะฮ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของประชาชาติอิสลาม มุสลิมคือผู้ที่ฟื้นฟูช่วงกลางคืนด้วยการอิบาดะฮ์ต่ออัลลอฮ์ ﷻ ไม่เหมือนคนอื่นที่มักใช้ช่วงกลางคืนเพื่อความสนุกสนานหรือนอนหลับ อัลลอฮ์ ﷻ ทรงทำให้กลางคืนเป็นเสมือนเครื่องอาภรณ์และเป็นเวลาส่วนตัว ดังที่พระองค์ตรัสว่า

وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ لِبَاسًا

“และเราได้ทำให้กลางคืนเสมือนเครื่องปกปิดร่างกาย” (อันนะบะฮุ 78/10)

هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ اللَّيْلَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ ...

“พระองค์คือผู้ทรงประทานกลางคืนให้แก่พวกท่าน เพื่อพวกท่านจะได้พักผ่อน ...” (ยูनुส 10/67)

อัลกุรอานได้เรียกร้องให้บรรดาผู้ศรัทธาฟื้นฟูช่วงเวลากลางคืนบางส่วนด้วยการลุกขึ้นละหมาด อัลลอฮ์ ﷻ สั่งท่านนบี ﷺ ตั้งแต่ได้รับวะฮีย์ช่วงแรก ๆ ให้ลุกขึ้นละหมาดกลางคืนทั้งคืนหรือส่วนหนึ่ง

يَا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُ ﴿١﴾ قُمْ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٢﴾

“โอผู้ศรัทธาทั้งหลาย จงยืนขึ้น (ละหมาด) เวลากลางคืน เว้นแต่เพียงเล็กน้อย” (อัลมุซซัหมิล 73/1-2)

และเป็นเอกลักษณ์ของผู้ศรัทธาที่จะเข้าสวรรค์ในวันกิยามะฮ์

كَانُوا قَلِيلًا مِّنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ ﴿١٧﴾ وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴿١٨﴾

“พวกเขาเคยหลับนอนแต่เพียงส่วนน้อยของเวลากลางคืน

และในยามรุ่งสางพวกเขาขออภัยโทษ (ต่ออัลลอฮ์ ﷻ)”¹ (อัซซารียาต 51/17-18)

ขอฮายะฮ์บอกว่าท่านนบี ﷺ ไม่ชอบการพูดคุ้ยหลังอิซาอู แต่มีรายงานว่าท่านนบี ﷺ เคยนั่งคุยกับท่านอับบ์กร อัศดีดีก ถึงเรื่องราวของประชาชนหลังละหมาดอิซาอู อุละมาอ์จึงตีความว่าท่านนบี ﷺ ไม่ชอบให้พูดคุ้ยเรื่องไร้สาระหลังละหมาดอิซาอู แต่สามารถพูดคุ้ยประเด็นที่มีสาระและความจำเป็นได้ เพื่อให้เวลากลางคืนผ่านไปตามเจตนารมณ์ของอัลอิสลามเท่าที่กระทำได้

ในเดือนรอมฎอน บรรดาอัลสละละฟุศซอลิหุและนักวิชาการจะหยุดสอนวิชาอื่นนอกจากอัลกุรอาน เพื่อรักษาให้กิจการในเดือนรอมฎอนมุ่งสู่เรื่องอิบาดะฮ์เพียงอย่างเดียว

นอกจากนี้ ท่านนบี ﷺ ยังให้ความสำคัญกับบางคืนในเดือนรอมฎอนเป็นพิเศษ ดังที่ท่านกล่าวว่า “และผู้ใดยืนละหมาดในคืนอัลกอดรุ อัลลอฮ์ ﷻ จะให้อภัยโทษต่อความผิดที่ทำในอดีต”² เมื่อท่านนบี ﷺ ย้ำเช่นนี้ เราจึงต้องเข้าใจว่าการศึกษารื่องการละหมาดกียามุลลัยลฺในเดือนรอมฎอนนั้นไม่ได้อย่าไปกว่าการศึกษาวิธีถือศีลอดหรือวิธีการละหมาด

ความเป็นมา

¹ ช่วงท้ายของกลางคืน (อัศฮาร) มีสุนนะฮ์ในการกล่าวอิสติฆฟาร ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของชาวสวรรค์ และเป็นช่วงเวลาอุอาอุมุสตะอฺญาบ (ดูอาอูถูกตอบรับ)

² แสดงถึงความพิเศษอีกระดับหนึ่งของคืนอัลกอดรุ

คำว่า “ตะรวิหุ” ซึ่งหมายถึงการละหมาดกียามุลลัยลุลในเดือนรอมฎอน มาจากการพักระหว่างยื่นละหมาด 4 ร็อกอัต ซึ่งเรียกว่า “ตฺรวิสะหุ” ในสมัยท่านนบี ﷺ ส่วนมาก (รวมทั้งเยาวชน) จะใช้ไม้เท้าพยุงยื่นละหมาด เพื่อรักษาผลบุญที่มากกว่าการนั่งละหมาดซึ่งได้เพียงครั้งหนึ่ง

หะดีษของท่านนบี ﷺ บังคับให้ละหมาดฟัรฎูที่มีสลุติ ใครมีความสามารถต้องไป ถ้าไม่ไปอาจถูกสงสัยว่าเป็นมุนาฟิก และถึงขั้นที่ท่านนบี ﷺ ชูจะเผาบ้านคนที่ไม่ไปละหมาดมัสญิด แต่สำหรับละหมาดซุนนะฮ์ทุกประเภท ท่านนบี ﷺ ส่งเสริมให้ละหมาดที่บ้าน ส่วนมากท่านนบี ﷺ จะละหมาดซุนนะฮ์ที่บ้าน ดังที่ท่านได้พูดชัดเจนว่า “การที่คนหนึ่งคนใดละหมาดที่บ้าน ดีกว่าการละหมาดที่มีสลุติ ยกเว้นฟัรฎู”

อุละมาอ์ได้ยกเว้นละหมาดบางประเภทที่เป็นซุนนะฮ์อักกะดะฮ์หรือฟัรฎูกีฟายะฮ์ที่สมควรละหมาด เช่น ละหมาดกุฎูฟ (สุริยคราสหรือจันทรคราส) ละหมาดญะนาซะฮ์ (ถ้าจะละหมาดที่มีสลุติ)³

ในรอมฎอนปีช่วงท้ายชีวิตของท่านนบี ﷺ ท่านได้ถือศีลอดและละหมาดกียามุลลัยลุลที่บ้าน ซอฮาบะฮ์ได้รายงานของท่านนบี ﷺ ส่งเสริม เรียกร้อง และกระตุ้นให้พวกเราละหมาดกียามุลลัยลุลที่บ้านโดยไม่บังคับ บรรดาซอฮาบะฮ์ก็ละหมาดที่บ้าน และบางคนละหมาดที่มีสลุติแต่ไม่ใช่ญะมาอะฮ์ จนครั้งหนึ่งที่ท่านนบี ﷺ ได้ออกมาละหมาดที่มีสลุติ

มีหะดีษของอบูซุร บันทีกโดยอิมามอบูดาวูด “เราได้ถือศีลอดกับท่านนบี ﷺ เดือนรอมฎอน จนถึงคืนที่ 24 (เหลืออีก 7 วัน) ท่านนบี ﷺ นำละหมาดที่มีสลุติช่วง 1 ใน 3 ของกลางคืน⁴ คืนที่ 25 ไม่ได้ละหมาด ต่อมาคืนที่ 26 ท่านนบี ﷺ นำละหมาดตะรวิหุจนผ่านไปครึ่งกลางคืน⁵ อบูซุรได้ขอร้องให้ท่านนบี ﷺ ละหมาดจนถึงซุบฮ์ เพื่อจะได้ละหมาดทั้งคืน ท่านนบี ﷺ จึงได้ตอบว่า “แท้จริง เมื่อคนหนึ่งคนใดละหมาดพร้อมอิมามจนสำเร็จ จะถูกบันทึกเสมือนละหมาดตลอดคืน”⁶ ต่อมาคืนที่ 27 ไม่ได้ละหมาด คืนที่ 28 ท่านนบี ﷺ เชิญชวนครอบครัวและผู้คนละหมาดตะรวิหุ ท่านได้นำละหมาดจนกระทั่งเรากลัวว่าจะไม่ทันรับประทานอาหารสะฮูร และคืนที่เหลือท่านนบี ﷺ ไม่ได้ละหมาดกับเรา”

สาเหตุที่ท่านนบี ﷺ ไม่นำละหมาดญะมาอะฮ์ที่มีสลุติเป็นประจำ ท่านหญิงอาอิชะฮ์ رضي الله عنها ได้ให้เหตุผลไว้ มีปีหนึ่ง ท่านนบี ﷺ ละหมาดคืนหนึ่งแล้วเว้น ซอฮาบะฮ์มาเรียกให้ท่านนบี ﷺ ออกมานำละหมาด แต่ท่านไม่ออก ตอนเช้า ท่านนบี ﷺ ได้บอกว่า “ฉันเห็นคนเต็มมีสลุติรอฉันนำละหมาด แต่ฉันตั้งใจไม่ออกไปนำละหมาด เพราะเกรงว่าจะถูกบัญญัติให้การละหมาดตะรวิหุเป็นวาญิบ และพวกท่านคงไม่ไหว”

³ ตามซุนนะฮ์ท่านนบี ﷺ ละหมาดญะนาซะฮ์ที่มุก็อลลา ท่านนบี ﷺ เคยละหมาดญะนาซะฮ์ที่มีสลุติเพียงครั้งเดียวเพื่อบอกว่าละหมาดได้

⁴ กลางคืนนับตั้งแต่มัฆริบถึงซุบฮ์ สมมติซุบฮ์ตีห้าและมีฆริบหกโมง รวม 11 ชั่วโมง ดังนั้น 1 ใน 3 จึงประมาณ 3 ชั่วโมง 40 นาที นี่คือเวลาที่ท่านนบี ﷺ ละหมาดกลางคืน

ในสมัยก่อนไม่มีนาฬิกา ใช้นับเวลาด้วยการกะ เช่น ช่วงริตนมแพะหนึ่งถ้วย ช่วงตัดต้นไม้หนึ่งต้น แต่เมื่อรับอิสลามแล้วการกะเวลาจึงเปลี่ยนไป เช่น ช่วงเวลาระหว่างกินสะฮูรกับซุบฮ์ประมาณอ่านอัลกุรอาน 50 आयะฮ์ เห็นได้ว่าบรรดาซอฮาบะฮ์ได้บูรณะเวลาของพวกเขาด้วยการศีกุรุลลอฮ์ เพราะใช้การอ่านอัลกุรอานเป็นมาตรฐานในการกะเวลา

⁵ ประมาณ 5 ชั่วโมง 30 นาที

⁶ นี่แสดงถึงความประเสริฐของการละหมาดตะรวิหุกับญะมาอะฮ์ที่มีสลุติ ถึงแม้ไม่ได้ละหมาดตลอดคืน แต่ถือว่าสมบูรณ์ในการบันทึก

แสดงว่าตลอดชีวิตท่านนบี ﷺ ไม่มีการละหมาดตะรอวิหฺที่มัสญิดเป็นประจำ มีเพียงบางครั้งบางคราว แต่เมื่อท่านนบี ﷺ เสียชีวิตแล้ว จึงไม่มีโอกาสบัญญัติให้การละหมาดนี้เป็นวาญิบ

สมัยท่านอับบฏกรไม่มีการเปลี่ยนแปลง คือใครอยากละหมาดที่บ้านก็ทำ ใครจะละหมาดที่มัสญิดก็ได้ แต่ไม่เป็นญะมาอะฮฺเดียว ละหมาดคนเดียวบ้างหรือเป็นกลุ่มบ้าง หรือมีอิمامนำละหมาดให้เป็นบางครั้ง ช่วงแรกของคิลาฟะฮฺอุมัยรฺก็เช่นเดียวกัน จนครั้งหนึ่งท่านอุมัยรฺเข้ามัสญิดเห็นคนละหมาดตะรอวิหฺกันหลายกลุ่ม แล้วมีความคิดว่าถ้ารวมกันน่าจะดีกว่า จึงแต่งตั้งให้อูบัย อิบนิ กะอูบ เป็นอิمامประจำมัสญิดสำหรับผู้ชาย และแต่งตั้งตะมีม อัลดาริยฺ ให้เป็นอิمامสำหรับผู้หญิง นั่นคือในสมัยท่านอุมัยรฺเริ่มรวมเหลือ 2 ญะมาอะฮฺ เป็นหลักฐานว่าจัดอิمامให้เฉพาะสำหรับผู้หญิง

การละหมาดตะรอวิหฺที่บ้านสามารถทำได้ ⁷ เพราะสมัยท่านนบี ﷺ และสมัยท่านอับบฏกรก็ทำ และหากที่มัสญิดไม่จัดอิمامนำละหมาด ก็สามารถตั้งญะมาอะฮฺหลายกลุ่มที่มัสญิดได้ แต่อุละมาอฺบอกว่าอย่าให้รบกวนกัน เพราะเคยปรากฏในสมัยท่านนบี ﷺ มีการอ่านอัลกุรอานกวนกันในมัสญิด ท่านนบี ﷺ บอกว่า “พวกท่านอย่าอ่านอัลกุรอานเสียงดังซึ่งกันและกัน (อย่ากวนกันด้วยอัลกุรอาน)” เราต้องการความสงบในการอ่านอัลกุรอาน จะอ่านเพื่อรบกวนคนอื่นไม่ได้ หากอยู่กันหลายคนก็อ่านด้วยเสียงพอให้ตัวเองได้ยิน

จำนวนร็อกอัต

เป็นบทบัญญัติสำหรับกียามุลลัยลฺทั่วไป (รวมทั้งตะรอวิหฺในเดือนรอมฎอน) ที่อุละมาอฺทั้งหมดบอกว่าท่านนบี ﷺ ไม่เคยละหมาดเกิน 11 ร็อกอัต หะดีษจากท่านหญิงอาอิชะฮฺ رضي الله عنها บันทึกโดยอิمامบุคอรีและมุสลิม “ท่านนบี ﷺ ไม่เคยละหมาดในเดือนรอมฎอนและนอกเดือนรอมฎอนมากกว่า 11 ร็อกอัต⁸ ท่านนบี ﷺ จะละหมาด 4 ร็อกอัต (ที่ละ 2 ร็อกอัต) ไม่ต้องถามเลย ว่าท่านนบี ﷺ ละหมาดยาวและสง่างามอย่างไร⁹ และละหมาดอีก 4 ร็อกอัต (ที่ละ 2 ร็อกอัต) ท่านอย่าถามถึงความสวยงามและความยาวของมัน และต่อมาละหมาดอีก 3 ร็อกอัต”

สำหรับรายงานที่ว่าท่านนบี ﷺ ไม่เคยละหมาดมากกว่า 13 ร็อกอัต อุละมาอฺตีความ 2 ร็อกอัตที่เกินมา พรรศนะหนึ่งบอกว่าเป็นละหมาดซุนนะฮฺหลังอิชาอฺ ส่วนอีกพรรคนะหนึ่งบอกว่าเป็น 2 ร็อกอัตเฉพาะของกียามุลลัยลฺที่ท่านนบี ﷺ จะละหมาดเร็วเพื่อเป็นการเตรียมตัวที่จะละหมาดยาวนานต่อไป

⁷ สำหรับเรื่องที่ว่าแบบใดมีความประเสริฐมากกว่า จะกล่าวในเนื้อหาต่อ ๆ ไป

⁸ คุณค่าของหะดีษนี้อยู่ที่ผู้รายงานหะดีษคือท่านหญิงอาอิชะฮฺ رضي الله عنها ซึ่งนิเคฮฺกับท่านนบี ﷺ ตั้งแต่ก่อนอพยพ (อยู่ที่มักกะฮฺ) และเข้าอยู่บ้านเดียวกันเมื่ออพยพมาอยู่ที่มะดีนะฮฺ ท่านหญิงอาอิชะฮฺ رضي الله عنها อยู่กับท่านนบี ﷺ โดยตลอด และถือศีลอดด้วยกันตั้งแต่ปีฮิจญเราะฮฺศักราชที่ 1-11 (ปีที่ท่านนบีเสียชีวิต) ในเดือนรอมฎอนส่วนมากท่านนบี ﷺ ละหมาดที่บ้าน ดังนั้นคนที่รู้ลักษณะการละหมาดของท่านนบี ﷺ มากที่สุดคือภรรยาของท่าน และท่านนบี ﷺ ชอบอยู่บ้านท่านหญิงอาอิชะฮฺ رضي الله عنها บางครั้งภรรยาคนอื่นสละสิทธิ์ให้ท่านนบี ﷺ ไปอยู่บ้านท่านหญิงอาอิชะฮฺ رضي الله عنها เพราะรู้ว่าท่านนบี ﷺ รักมากกว่า ปรบความหึงเพราะรักท่านนบี ﷺ และอยากให้ท่านได้ถึงที่รักมากที่สุด ดังนั้นคนที่รู้ความลับของท่านนบี ﷺ มากที่สุดคือ ท่านหญิงอาอิชะฮฺ رضي الله عنها เป็นที่ยอมรับในบรรดาภรรยาท่านนบี ﷺ และซอฮาบะฮฺ

⁹ หมายถึงละหมาดยาวมากและสวยงามมาก

ท่านนบี ﷺ เคยละหมาดต่ำกว่า 11 ร็อกอัต มีรายงานของซอฮาบะฮ์และถ้อยคำที่ท่านนบี ﷺ แนะนำผู้อื่นให้ทำเช่นกัน หะดีษบันทึกโดยอิมามอบูดาวูดและอิมามอะหมัด ท่านหญิงอาอิชะฮ์ رضي الله عنها ถูกถามว่า “ท่านนบี ﷺ ละหมาดกลางคืนพร้อมด้วยวิตรุกีร็อกอัต” ท่านหญิงตอบว่า “บางครั้งท่านนบี ﷺ ละหมาด 4 ร็อกอัต (ทีละสอง) และวิตรุกี 3 ร็อกอัต (2-1) บางครั้งละหมาด 6 ร็อกอัต (ทีละสอง) และวิตรุกี 3 ร็อกอัต (2-1) และบางครั้งละหมาด 10 ร็อกอัต (ทีละสอง) และวิตรุกี 3 ร็อกอัต (2-1) ท่านนบี ﷺ ไม่เคยละหมาดน้อยกว่า 7 ร็อกอัตและไม่เคยละหมาดมากกว่า 13 ร็อกอัต”

หะดีษบันทึกโดยอิมามญะฮะฮ์ ท่านนบี ﷺ บอกว่า “วิตรุกีเป็นสังฆกรรม¹⁰ ใครอยากละหมาดกียามุลลัยลฺพร้อมวิตรุกี 5 ร็อกอัตก็ได้ หรือ 3 ร็อกอัตก็ได้ หรือ 1 ร็อกอัตก็ได้”

อุละมาฮ์สรุปว่า การละหมาดกียามุลลัยลฺสูงสุด 13 หรือ 11 ร็อกอัต และต่ำสุด 1 ร็อกอัต¹¹

ระยะเวลา

บางครั้งท่านนบี ﷺ ละหมาด 1 ใน 3 ของคืน บางครั้งครึ่งคืน และบางครั้งละหมาดทั้งคืน ไม่มีเวลาตายตัว (แต่ส่วนมากจะละหมาด 1 ใน 3 ของคืน แล้วแต่ความเหมาะสม) บางครั้งหนึ่งร็อกอัตเท่ากับซุเราะฮ์อัลมุซซัมมิล (ประมาณ 20 อายะฮ์) บางครั้งเท่ากับ 50 อายะฮ์ หะดีษท่านนบี ﷺ กล่าวว่า

مَنْ قَامَ بِعَشْرِ آيَاتٍ لَمْ يُكْتَبْ مِنَ الْعَافِينَ ، وَمَنْ قَامَ بِمِائَةِ آيَةٍ كُتِبَ مِنَ الْغَنِيِّينَ ،
وَمَنْ قَامَ بِأَلْفِ آيَةٍ كُتِبَ مِنَ الْمُفْنُطَرِينَ . صحيح الجامع الصغير وزيادته

“ผู้ใดตื่นละหมาดกลางคืนด้วย 10 อายะฮ์ จะไม่ถูกบันทึกว่าเป็นผู้หลงลืม (จากหลักการของอัลลอฮ์ ﷻ) และผู้ใดตื่นละหมาดกลางคืนด้วย 100 อายะฮ์ จะถูกบันทึกว่าเป็นกอนิตีน (ยืนละหมาดนาน) และผู้ใดละหมาดกลางคืนด้วย 1,000 อายะฮ์ จะถูกบันทึกว่าเป็นมุกอนญีรีน (ได้รับผลบุญมหาศาล)”

คืนหนึ่งท่านนบี ﷺ ป่วย แต่ได้ละหมาดกียามุลลัยลฺด้วยซุเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮ์ อาลิอิมรอน อันนิชาฮ์ อัลมาอิเดฮ์ อัลอันอาม อัลอะอูรอฟ และอัตเตาบะฮ์¹² และมีเรื่องของท่านสุหัยฟะฮ์ อิบนู ยะมาน ที่ขอค้างกับท่านนบี ﷺ คืนหนึ่ง และได้ละหมาดกับท่านนบี ﷺ อ่านอัลบะเกาะเราะฮ์ อันนิชาฮ์ และอาลิอิมรอนซ้ำ ๆ ในร็อกอัตเดียว

ในสมัยท่านอุมัร ที่แต่งตั้งให้อุบัย อิบนิ กะอูบ นำละหมาดที่มีสติ อุบัยอ่านอายะฮ์นบหลักร้อย จนคนที่มาละหมาดด้วยใช้ไม้เท้า และจะไม่กลับบ้านจนกว่าใกล้จะซานซุบฮ์ อุละมาฮ์บอกว่าการนำละหมาดที่มีสติสมควรดูว่าคนทั่วไปสามารถละหมาดได้ยาวนานแค่ไหน แต่หากเป็นมัสติบหรือมุศ็อลลาที่คนละหมาดสมัครใจ ละหมาดยาวมากก็สามารถทำได้

¹⁰ หมายถึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญปฏิเสธไม่ได้ หรือเป็นสิทธิของอัลลอฮ์ มัชฮับอบูฮานีฟะฮ์อ้างหะดีษนี้ว่าวิตรุกีเป็นวาญิบ แต่อีกสามมัชฮับบอกว่า เป็นซุนนะฮ์ อุละมาฮ์ส่วนมากบอกว่า “ฮักก” หมายถึงมีความสำคัญแต่ไม่ถึงขั้นวาญิบ เพราะอัลกุรอานและหะดีษบอกชัดเจนว่าฟิรฎูมี 5 เวลา

¹¹ ซอฮาบะฮ์ที่ปฏิบัติวิตรุกี 1 ร็อกอัตคือ มุอาวีเยฮ์ อิบนู อุซุฟยาน เคยมีสงครามระหว่างมุอาวีเยฮ์กับอะลี มีคนเห็นมุอาวีเยฮ์ละหมาดกียามุลลัยลฺ 1 ร็อกอัต จึงไปบอกอิบนอบาสซึ่งอยู่ฝ่ายอะลี เพราะหวังให้อิบนอบาสตำหนิมุอาวีเยฮ์ แต่อิบนอบาสบอกว่า “ปล่อยเขา เขามีความรู้อยู่”

¹² ถือเป็น 7 ซุเราะฮ์ยาวที่สุดในอัลกุรอานที่ถูกเรียงกัน เรียกว่า “อัซซับอญญิวาน” รวมประมาณ 10 ญุซ

การละหมาดกียามุลลัยลุลเริ่มตั้งแต่เวลาหลังละหมาดอิชาอจนถึงเวลาอะซานซุบฮุ การละหมาดก่อนอิชาอ มีรูปแบบที่บางครั้งขอฮาบะฮุสฎิบัต คือ การละหมาดระหว่างมัฆริบและอิชาอที่ละ 2 ร็อกอ์แต่เท่าที่ทำได้ เรียกว่า “อิฮฺยาอุมายันัลอิชาอัยนุ” เป็นซุนนะฮุกลางคืนอีกอย่างหนึ่ง ไม่ใช่กียามุลลัยลุล

หะดีษบันทึกโดยอิมามมุสลิม ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “**ใครที่กลัวจะไม่ตื่นช่วงท้ายของคืน ให้ละหมาด วิตรุก่อนนอน และใครที่หวังว่าจะตื่นละหมาดตอนดึก ให้วิตรุดอนดึก**¹³ เพราะการละหมาดช่วงสุดท้าย ของกลางคืน เป็นการละหมาดที่มีผู้เป็นพยานให้ (หมายถึงอัลลอฮุ ﷻ¹⁴ หรือบรรดา mala'ikah) และการ ละหมาดกลางคืนนั้นประเสริฐยิ่ง”

ส่วนใหญ่ที่มีสติญัดจัดละหมาดคือช่วงแรกของกลางคืน การละหมาดญะมาอะฮุกับอิมามมีความประเสริฐ เสมือนละหมาดตลอดคืน แต่การละหมาดในช่วงสุดท้ายที่บ้านก็มีความประเสริฐ ดังนั้นควรปฏิบัติแบบใด?

เชคอัลบานียุบอกว่า “การละหมาดญะมาอะฮุที่มีสติญัดมีความประเสริฐกว่า เพราะจะถูกบันทึกว่าละหมาด ตลอดคืน (รวมถึงช่วงสุดท้ายของคืนด้วย) และนี่คือการปฏิบัติของบรรดาขอฮาบะฮุเช่นเดียวกัน” แต่เชคอัลบานียุ คลาดเคลื่อนนิดหน่อยในการตีความหะดีษที่ว่า ในสมัยท่านอุมัรได้มีการแต่งตั้งอิมามที่มีสติญัดนำละหมาดช่วงแรกของคืน ท่านอุมัรออกมากับขอฮาบะฮุท่านหนึ่งแล้วบอกว่า “การละหมาดเช่นนี้ดี แต่การละหมาดช่วงที่พวกเขา กลับบ้านไปนอนพักผ่อนนั้นดีกว่า คนส่วนมากละหมาดช่วงแรกของกลางคืน” เชคอัลบานียุอ้างคำพูดที่ว่า “คน ส่วนมากละหมาดช่วงแรกของคืน” แต่ท่านอุมัรไม่ได้ละหมาดช่วงนั้น มีรายงานหะดีษหนึ่งว่า ท่านอุมัรไม่ได้ร่วม ละหมาดกับอิมามที่มีสติญัด แต่ละหมาดที่บ้านช่วงสุดท้ายของกลางคืน ดังนั้นจะพึงระวังว่าการละหมาดช่วงแรกเป็น การปฏิบัติของขอฮาบะฮุทั้งหมดไม่ได้ ถึงแม้ขอฮาบะฮุส่วนมากปฏิบัติ แต่เมื่อเทียบแล้วท่านอุมัรมีน้ำหนักมากกว่า ขอฮาบะฮุธรรมดา

อุละมาอุมิทธรรณะที่แตกต่างกันเรื่องละหมาดที่มีสติญัดหรือที่บ้านประเสริฐกว่า ท่านนบี ﷺ บอกว่า ละหมาดซุนนะฮุที่บ้านดีกว่าและละหมาดช่วงสุดท้ายของกลางคืนดีกว่า แต่อีกหะดีษหนึ่งท่านนบี ﷺ บอกว่าการ ละหมาดกับอิมามที่มีสติญัดได้ผลบุญเท่ากับการละหมาดตลอดคืน จึงมีหะดีษที่ขัดแย้งกันว่าละหมาดที่มีสติญัด ดีกว่า เพราะไม่มีอะไรสมบูรณ์กว่าการละหมาดตลอดคืน

หะดีษที่ 2 บอกละหมาดที่บ้านดีกว่า โดยยึดตามหะดีษของท่านนบี ﷺ ที่บอกละหมาดซุนนะฮุทุก ประเภทที่บ้านดีกว่า และละหมาดช่วงสุดท้ายของกลางคืนดีกว่า ส่วนการละหมาดที่มีสติญัดท่านนบี ﷺ ไม่ได้ใช้คำว่า “อัฟฎอลุล-ประเสริฐ” เพียงแต่บอกว่าได้รับผลบุญเท่าการละหมาดตลอดคืน

หะดีษที่ 3 คือหะดีษของอุละมาอุมิทธรรณะที่ได้ให้แก่ว่า หากรู้ว่าการละหมาดที่บ้านช่วงสุดท้ายของคืนมีคุชูอ มากกว่าและยาวกว่าที่มีสติญัด นั้นดีกว่าและได้ผลบุญมากกว่า แต่ถ้ารู้ว่าการละหมาดที่มีสติญัดยาวกว่านั้นย่อมดีกว่า เพราะความประเสริฐไม่ใช่ในด้านเวลาอย่างเดียว แต่รวมถึงจำนวนและความสมบูรณ์ด้วย

¹³ คนที่มั่นใจว่าจะตื่นก็ให้วิตรูช่วงท้ายดีกว่า แต่ถ้าไม่มั่นใจให้วิตรูไว้ก่อน และถ้าตื่นก็ละหมาดที่ละสองร็อกอ์ (โดยไม่ต้องวิตรูอีก)

¹⁴ มีหะดีษรายงานจากบุคอรีย มุสลิม และท่านอื่น ๆ ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “ช่วง 1 ใน 3 ส่วนสุดท้ายของกลางคืน อัลลอฮุ ﷻ จะเสด็จลงมา ยังชั้นฟ้าสุดท้ายของโลกนี้ และกล่าวว่าใครที่เตาบัตพระองค์จะรับ ใครขออภัยโทษจะอภัยโทษให้ และใครวิงวอนขออภัยจะตอบรับ”

การละหมาดตามอิมามที่บะแลหรือมุศ็อลลา ก็ถือว่าเป็นมัศญิด แต่มีคิลาฟว่ามัศญิดบ้าน¹⁵ ถือว่าเป็นมัศญิดหรือไม่ เพราะมีหะดีษบางบทเรียกว่าเป็นมัศญิด ดังที่ซอฮาบะฮ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “ท่านนบี ﷺ สั่งให้กำหนดมัศญิดที่บ้านของเราและรักษาความสะอาดด้วย” และเป็นที่ยกปฏิบัติของบรรดาซอฮาบะฮ์ว่าในหมู่บ้านจะมีมัศญิดหรือมุศ็อลลา บางบ้านมีห้องเฉพาะสำหรับละหมาด ถึงแม้จะเรียกว่ามัศญิด อุละมาอ์บางท่านบอกว่าไม่ได้ผลบุญเหมือนมัศญิด ถ้าเรียกว่ามัศญิดและมีญะมาอะฮ์ก็ได้ผลบุญ เพราะท่านนบี ﷺ เรียกว่ามัศญิด แต่ที่เรียกว่ามัศญิดสมบูรณ์คือ เป็นที่วะกัฟของมัศญิด ไม่ได้อยู่อาศัยเป็นบ้าน

รูปแบบ

รูปแบบที่ 1 ละหมาด 13 ร็อกอัต คือ ละหมาด 2 ร็อกอัตแรกเร็วหน่อย¹⁶ 2 ร็อกอัตต่อมายาว 2 ร็อกอัตต่อมาสั้นลง แล้วพัก ต่อมาละหมาด 2 ร็อกอัตสั้นกว่า 4 ร็อกอัตที่ผ่านไป และอีก 2 ร็อกอัตสั้นลง แล้วพัก ต่อมาละหมาด 2 ร็อกอัตที่สั้นกว่าที่ผ่านไปทั้งหมด และวิตรฺ 1 ร็อกอัต

รูปแบบที่ 2 ละหมาด 13 ร็อกอัต คือ ละหมาด 8 ร็อกอัตที่ละสอง (ให้สลามทุก 2 ร็อกอัต) และละหมาด 5 ร็อกอัตเป็นวิตรฺรวดเดียว อุละมาอ์ส่วนมากให้น้ำหนักว่าตะชะฮุดครั้งเดียวในละหมาดวิตรฺ 5 ร็อกอัต

รูปแบบที่ 3 ละหมาด 11 ร็อกอัต เหมือนรูปแบบที่ 1 แต่ไม่มี 2 ร็อกอัตเร็วตอนแรก คือ 2 ร็อกอัต 2 ร็อกอัต แล้วพัก 2 ร็อกอัต 2 ร็อกอัต แล้วพัก ต่อมา 2 ร็อกอัต และ 1 ร็อกอัต

รูปแบบที่ 4 ละหมาด 11 ร็อกอัต คือ ละหมาด 4 ร็อกอัตรวดเดียว (สลามครั้งเดียว ตะชะฮุดเดียว)¹⁷ อีก 4 ร็อกอัตรวดเดียว และ 3 ร็อกอัตรวดเดียว

รูปแบบที่ 5 ละหมาด 11 ร็อกอัต คือ ละหมาด 8 ร็อกอัตรวดเดียว นั่งตะชะฮุดและซอลละวาตในร็อกอัตที่ 8 แล้วลุกขึ้น (ไม่ให้สลาม) ละหมาดวิตรฺ 1 ร็อกอัต ให้สลาม แล้วนั่งละหมาดอีก 2 ร็อกอัต¹⁸

รูปแบบที่ 6 ละหมาด 9 ร็อกอัต คือ ละหมาด 6 ร็อกอัตรวดเดียว นั่งตะชะฮุดและซอลละวาตในร็อกอัตที่ 6 แล้วลุกขึ้น (ไม่ให้สลาม) ละหมาดวิตรฺ 1 ร็อกอัต ให้สลาม แล้วนั่งละหมาดอีก 2 ร็อกอัต

เศคอัลบานีย์บอกว่า สามารถเพิ่มเติมบางรูปแบบที่บรรจุในรูปแบบนั้น ๆ อาทิเช่น ลดจำนวนร็อกอัตจากรูปแบบดังกล่าว เช่น จากรูปแบบที่ 1 สามารถลดจำนวนเหลือ 7 ร็อกอัตได้ (2-2-2-1) หรือจากรูปแบบที่ 6

¹⁵ คือการตั้งห้องหนึ่งเป็นบะแลหรือมุศ็อลลา เนื่องจากไม่สามารถสร้างมัศญิดหลังใหญ่ได้

¹⁶ เศคอัลบานีย์บอกว่า 2 ร็อกอัตนี้คือซุนนะฮ์หลังอิซาอฺ หรือนับเป็น 2 ร็อกอัตเริ่มกียามุลลัยลฺ

¹⁷ เศคอัลบานีย์บอกว่า ไม่มีคำตอบที่ชัดเจนในซุนนะฮ์ว่าท่านนบี ﷺ ละหมาด 4 ร็อกอัตรวดเดียวหรือมีตะชะฮุดด้วย แต่ที่แน่นอนว่าถ้าละหมาดวิตรฺ 3 ร็อกอัตรวดเดียวไม่ให้ตะชะฮุดร็อกอัตที่สอง เพราะมีหะดีษชัดเจนท่านนบี ﷺ บอกว่า “อย่าละหมาดวิตรฺเหมือนมัฆริบ” นี่จึงเป็นพรหะนะของอุละมาอ์กลุ่มหนึ่งว่า การละหมาดซุนนะฮ์ 4 ร็อกอัตก็ให้หนึ่งตะชะฮุดครั้งเดียว เพราะถ้านั่งตะชะฮุด 2 ครั้งจะเป็นการเลียนแบบพรัฏฐ์

¹⁸ นี่เป็นลักษณะที่ท่านนบี ﷺ ละหมาดกียามุลลัยลฺที่บ้าน ไม่มีหลักฐานว่าท่านใช้ละหมาดตะรอวิหฺ น่าจะไม่เคยทำเป็นญะมาอะฮ์ ถ้านำรูปแบบนี้มาละหมาดเป็นญะมาอะฮ์ก็ทำได้ แต่มีคิลาฟว่าถ้าอิมามนั่งละหมาดแล้วมะอุมต้องนั่งหรือไม่ บางท่านบอกว่าต้องนั่ง บางท่านบอกว่ายืนก็ได้

สามารถลดจำนวนเหลือ 7 ร็อกอัตได้ (4-1-2) เพราะท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “ใครจะละหมาด (รวมวิตรู) 5 ร็อกอัตก็ได้ ใครจะละหมาด 3 ร็อกอัตก็ได้ หรือจะละหมาดเพียง 1 ร็อกอัตก็ได้เช่นเดียวกัน”

สำหรับการอ่านในวิตรู ร็อกอัตแรกท่านนบี ﷺ อ่านซูเราะฮ์อัลอะอฺลา ร็อกอัตที่ 2 อ่านซูเราะฮ์อัลกาฟิรูน และร็อกอัตที่ 3 อ่านซูเราะฮ์อัลอิกလာศ บางครั้งเพิ่มซูเราะฮ์อัลฟะลักและซูเราะฮ์อันนาสด้วย ในการบันทึกของท่านอิมามนะซาอีย์ อะหมัด อิสนาดซอฮี้หฺ ครั้งหนึ่งท่านนบี ﷺ อ่านในวิตรูร็อกอัตสุดท้ายด้วย 100 อายะฮ์จากซูเราะฮ์อันนิซาอฺ แสดงว่าการอ่านซูเราะฮ์อัลอิกလာศในร็อกอัตสุดท้ายวิตรูไม่ใช่วาญิบ

การละหมาด 20 ร็อกอัตไม่ใช่บิออะฮ์ เพราะมีรายงานชัดเจนว่าท่านอุมร์แต่งตั้งอิมามนำละหมาด 20 ร็อกอัต ไม่มีรายงานว่าท่านนบี ﷺ ทำ แต่ชัดเจนว่าซอฮาบะฮ์ทำ และท่านนบี ﷺ अनुโลมตามหะดีษบันทึกโดยบุคอรีและมุสลิม ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “การละหมาดกลางคืนที่ละสอง ๆ” ไม่ได้จำกัดจำนวน อัลกุรอานได้เปิดกว้างว่าการละหมาดกลางคืน ครั้งคืนก็ได้ ตลอดคืนก็ได้ จึงมีโอกาสมากกว่า 11 ร็อกอัตได้ ซอฮาบะฮ์เข้าใจเจตนารมณ์ของท่านนบี ﷺ และปฏิบัติเช่นนั้น อุละมาอฺบอกว่าซอฮาบะฮ์เลือกปฏิบัติความประเสริฐของการละหมาดด้วยการเลือกระหว่างจำนวนกับความยาวของการละหมาด ถ้าจะละหมาดยาวก็ลดจำนวน แต่ถ้าละหมาดสั้นก็เพิ่มจำนวน ถ้าละหมาดที่มัสญิดไม่จบแล้วไปวิตรูที่บ้านก็ไม่ได้ผลบุญที่ท่านนบี ﷺ บอกว่า “การละหมาดกับอิมามจนจบเหมือนละหมาดตลอดคืน”

ถ้าที่มัสญิดละหมาดเร็วมากไม่ควรร่วมด้วย เพราะไม่ได้ผลบุญ และอาจถึงขั้นละหมาดใช้ไม่ได้ เพราะขาดความสงบซึ่งเป็นรูกันในการละหมาด

ละหมาดถืออัลกุรอานสามารถทำได้ ถ้ามีความต้องการ แต่ถ้าท่องจำมาแล้วไม่ถือดีกว่า มีรายงานว่าทาสของท่านหญิงอาอิชะฮ์ رضي الله عنها เคยละหมาดโดยถืออัลกุรอาน ท่านหญิงอาอิชะฮ์ رضي الله عنها เห็นแล้วไม่ได้ตำหนิ จึงถือว่าทำได้ แต่ไม่ถือว่าประเสริฐกว่า

กนูต (ดูอาอฺ) ในละหมาดวิตฺร

ตำแหน่งของดูอาอฺกนูตมี 2 ทรรศนะ ทรรศนะหนึ่งคือ หลังอ่านอัลกุรอานของร็อกอัตสุดท้ายก่อนรูกัวอฺ ซึ่งเป็นรายงานหลายหะดีษของท่านนบี ﷺ ที่ได้สอนชอฮาบะฮฺ แต่มีอีกทรรศนะหนึ่งซึ่งอ้างหะดีษที่ท่านนบี ﷺ ได้สอนชอฮาบะฮฺให้กนูตหลังเงยขึ้นจากรูกัวอฺ สรุปว่ามีทั้ง 2 แบบจากท่านนบี ﷺ แต่การกนูตก่อนรูกัวอฺมีกระแสหะดีษมากกว่า หากต้องการกนูตก่อนรูกัวอฺหรือหลังรูกัวอฺแบบใดแบบหนึ่งตลอดไปก็ทำได้ เพราะต่างเป็นรูปแบบที่ท่านนบี ﷺ ปฏิบัติ¹⁹

ก่อนละหมาดวิตฺร ท่านนบี ﷺ และชอฮาบะฮฺไม่ได้ประกาศล่วงหน้าว่าวันนี้จะกนูตก่อนหรือหลังรูกัวอฺ จำเป็นที่มะฆูมต้องระวังว่าอิมามจะปฏิบัติอย่างไร มีซุนนะฮฺของท่านนบี ﷺ ที่เรามากะทั่งคือ มะฆูมต้องใจเย็นในการตามอิมาม ท่านนบี ﷺ บอกว่า “มะฆูมที่แข่งกับอิมาม อัลลอฮฺ ﷻ จะเปลี่ยนให้ศิระซะเขาเหมือนลาในวันกิยามะฮฺ” ส่วนอิมามต้องตักบิรอย่างสมดุล เพราะไม่ใช่ทุกคนที่ละหมาดแถวหลังและมองเห็นอิมาม ต้องอาศัยการฟังเสียง ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “แท้จริงอิมามถูกแต่งตั้งเพื่อปฏิบัติตาม เมื่ออิมามตักบิร ท่านจึงตาม” หมายถึงอิมามตักบิรเสร็จเรียบร้อยแล้ว มะฆูมจึงตักบิรตาม (ติดต่อกัน)

อุละมาอฺมีทรรศนะที่แตกต่างกันเกี่ยวกับการกนูตในวิตฺร คำว่า “กนูต” มี 2 ความหมายในภาษาอาหรับ และหลักการศาสนา ความหมายหนึ่ง “กนูต” แปลว่า ดูอาอฺ ส่วนอีกความหมายคือ ยืนละหมาดนาน ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

... وَتُؤْمَرُوا لِلَّهِ قَائِمِينَ

“... และจงยืนละหมาดเพื่ออัลลอฮฺโดยนอบน้อม” (อัลบะเกาะเราะฮฺ 2/238)

และในหะดีษของท่านนบี ﷺ (หน้า 4) “ผู้ใดยืนละหมาดกลางคืนด้วย 100 อายะฮฺ จะถูกบันทึกว่าเป็นกอนิตีน”

สำหรับในการละหมาดมีกนูตทั้ง 2 ความหมาย ดังนั้นเราต้องทำความเข้าใจว่าเมื่อไรจะใช้ความหมายใด เพราะมีอุละมาอฺบางท่านเข้าใจคลาดเคลื่อนในเรื่องนี้ มีรายงานหะดีษจากท่านอนิส อิบน์ มาลิก ว่า ท่านนบี ﷺ ได้กนูตในละหมาดซุฮฺรุลตลอดชีวิต มีเพียงอิมามซาฟิอฺที่ท่านเดียวที่เข้าใจว่าท่านนบี ﷺ ยกมือขอดูอาอฺกนูตหลังรูกัวอฺในร็อกอัตที่สองของละหมาดซุฮฺรุล โดยตีความคำว่า “กนูต” ในหะดีษนี้เปรียบเทียบกับกรขอดูอาอฺหลังรูกัวอฺในวิตฺร เป็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน ในตัวบทหะดีษไม่มีคำว่า “ดูอาอฺ” มีเพียงคำว่า “กนูต” เท่านั้น

อุละมาอฺส่วนมากมีความเห็นว่า “กนูต” ในหะดีษนี้ไม่ใช่ดูอาอฺ แต่หมายถึง “การละหมาดยาวนาน” ในเวลาซุฮฺรุลที่ท่านนบี ﷺ ไม่เคยละทิ้ง ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่สอดคล้องกับหะดีษอื่น ๆ และอัลกุรอานที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงกล่าวถึงความสำคัญของการละหมาดซุฮฺรุลว่า

أَقِمِ الصَّلَاةَ لِدُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَى غَسَقِ اللَّيْلِ وَقُرْآنَ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا

¹⁹ มัซฮับหะนะฟียกนูตก่อนรูกัวอฺเสมอ ส่วนมัซฮับซาฟิอฺยกนูตหลังรูกัวอฺเสมอ และต่างก็ว่าคนที่ทำไม่ตรงกับมัซฮับของตนเอง เรื่องนี้เกิดจากการไม่ศึกษาซุนนะฮฺของท่านนบี ﷺ ให้รอบคอบ

ความว่า “จงตำรงการละหมาดตั้งแต่วันที่คลอดจนพลบค่ำ (ทุกเวลา) และการละหมาดซุบฮู ซึ่งมีการอ่านอัลกุรอาน แท้จริงการอ่านอัลกุรอานในละหมาดซุบฮูจะมีสักขีพยาน”²⁰ (อัลอิสรอฮ์ 17/78)

ท่านนบี ﷺ เคยอ่าน ซูเราะฮ์อันนะหฺลฺ อัลอิสรอฮ์ อัลอะอฺรอฟ และอันนิซาอ์ในร็อกอัตเดียวของละหมาดซุบฮู นอกจากนี้ ลูกชายของซอฮาบะฮ์ท่านหนึ่งจะขอดุอาอ์ในร็อกอัตที่สองของละหมาดซุบฮู ซอฮาบะฮ์ท่านนั้นจึงบอกว่า “ลูกเอ๋ย นี่มันปิดอะฮฺ” อุละมาอ์ยืนยันกับพรรคนะของซอฮาบะฮ์ท่านนี้

ต้องตั้งข้อสงสัยเกิดว่าท่านอนัส อิบน์มอลิก ผู้รายงานหะดีษข้างต้นเป็นซอฮาบะฮ์รุ่นเด็ก²¹ ซึ่งไม่มีซอฮาบะฮ์อาวุโสคนใดรายงานของท่านนบี ﷺ ขอดุอาอ์กุนุตในละหมาดซุบฮู เป็นไปไม่ได้ว่าอนัสจะรู้มากกว่าซอฮาบะฮ์ท่านอื่น แสดงว่า “กุนุต” ในหะดีษนี้คือท่านนบี ﷺ ละหมาดซุบฮูยาว หรือไม่ได้ละหมาดสั้นอย่างสม่ำเสมอ หากมีความจำเป็นต้องละหมาดสั้นในบางครั้งสามารถทำได้

กุนุตวิฤต อุละมาอ์ตั้งชื่อว่า “กุนุตุนนะวาซิล” คือปัญหาของประชาชาติอิสลาม เมื่อพี่น้องมุสลิมเดือดร้อน ท่านนบี ﷺ บัญญัติให้อิมามรณรงค์ขอดุอาอ์ในการละหมาดทุกวัฏ (ถ้าทำได้) หรือเลือกบางวัฏก็ได้ โดยการกุนุตก่อนหรือหลังรูก์อ์ในร็อกอัตสุดท้าย ขอดุอาอ์ให้อัลลอฮ์ช่วยเหลือพี่น้องมุสลิมและลงโทษผู้อธรรม

กุนุตในวิตร อุละมาอ์มีความขัดแย้งว่าหะดีษต่อไปนี้ซอฮีหฺหรือไม่ นั่นคือหะดีษของท่านหะซัน อิบน์ อะลีย رضي الله عنهما บันทึกโดยอิมามนะซาอีย อับูดาวูด และติรมิซีย ว่า “ท่านนบี ﷺ ได้สอนฉันให้กล่าวดุอาอ์กุนุต* และขอละวาตนบี ﷺ ”

* ดุอาอ์กุนุตในละหมาดวิตร

ให้อัลลอฮ์ ﷻ ขอให้ฉันอยู่ในทางนำ กับบรรดาผู้ที่อยู่ในทางนำ	اللَّهُمَّ اهْدِنِي فِيمَنْ هَدَيْتَ ،
และขอให้ฉันมีความปลอดภัย กับบรรดาผู้ที่มีความปลอดภัย	وَعَا فِي فِيمَنْ عَافَيْتَ ،
และขอพระองค์ทรงช่วยเหลือฉัน กับหมู่ที่พระองค์ทรงช่วยเหลือพวกเขา	وَتَوَلَّيْنِي فِيمَنْ تَوَلَّيْتَ ،
และขอพระองค์ทรงให้ความจำเริญแก่ฉัน ในสิ่งที่ทรงประทานแก่ฉัน	وَبَارِكْ لِي فِيمَا أَعْطَيْتَ ،
และขอพระองค์ทรงคุ้มครองฉันให้พ้นจากความเลวร้ายที่พระองค์กำหนดทรงไว้แล้ว	وَقِنِّي شَرَّ مَا قَضَيْتَ ،
แท้จริงพระองค์เท่านั้นที่ทรงมีสิทธิกำหนดกฎสภาวะและตัดสินผู้อื่น โดยไม่มีผู้ใดมีอำนาจกำหนดและตัดสินต่อพระองค์ท่าน ²²	فَإِنَّكَ تَقْضِي وَلَا يُقْضَى عَلَيْكَ ،

²⁰ หมายถึงให้อ่านอัลกุรอานอย่างยาวนาน

²¹ เมื่อท่านนบี ﷺ เสียชีวิต ท่านอนัสมีอายุเพียง 15 ปี

²² หมายถึง อัลลอฮ์ ﷻ ทรงมีอำนาจในการกำหนดกฎสภาวะ และผู้อื่นไม่สามารถกำหนดขอบเขตไม่ให้พระองค์เข้ามาได้ อำนาจของพระองค์ไม่มีขีดจำกัด นี่คือนะอ์ซุของมุสลิม อัลลอฮ์ ﷻ ทรงเป็นผู้ตัดสินและกำหนดเพียงองค์เดียว ดังที่พระองค์ตรัสในอัล

และแท้จริงไม่มีใครจะต่ำต้อย หากเขาคือผู้ที่พระองค์สนับสนุนช่วยเหลือ

وَإِنَّهُ لَا يَذُلُّ مَنْ وَالَيْتَ ،

และไม่มีใครจะมีเกียรติสูงส่ง หากพระองค์ถือว่าเขาเป็นศัตรู²³

وَ لَا يَعْزُّ مَنْ عَادَيْتَ ،

มหาจำเริญแด่พระองค์ ผู้ทรงอภิบาลพวกเรา และพระองค์ทรงสูงส่ง

تَبَارَكْتَ رَبَّنَا وَتَعَالَيْتَ ،

ไม่มีความปลอดภัยและทางรอดใด ๆ นอกจากไปสู่พระองค์ท่านเท่านั้น

لَا مَنْ جَاءَ وَلَا مَنْ جَاءَ مِنْكَ إِلَّا إِلَيْكَ .

อุละมาฮฺส่วนมากมีความเห็นว่าหะดีษนี้อยู่ในระดับที่หะซัน (พอใช้ได้) จึงมีทรรศนะว่าการกนูตในวิตรเป็นที่กระทำได้ ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งเห็นว่าหะดีษนี้ไม่ซอฮิหฺ ถือว่าเรื่องกนูตในวิตรไม่มีตัวบทที่ซอฮิหฺ จึงไม่ควรทำ แต่เป็นทรรศนะที่อ่อน เพราะมีการรณรงค์กนูตในวิตรจากซอฮาบะฮฺมากมาย เป็นไปไม่ได้ที่ทรรศนะของซอฮาบะฮฺจะไม่สอดคล้องกับบัพัญญัติของท่านนบี ﷺ สรุปว่าทรรศนะที่มีน้ำหนักมากกว่าคือ ให้กนูตในละหมาดวิตร

แต่ก็มีความเห็นที่แตกต่างกันอีกว่า (1) ให้กนูตในวิตรตลอดปี เพราะไม่มีหลักฐานกำหนดว่าต้องกนูตเฉพาะบางช่วงเวลา หรือ (2) กนูตตลอดเดือนรอมฎอน หรือ (3) กนูตเฉพาะ 15 ค่ำสุดท้ายของรอมฎอน สรุปทรรศนะที่มีน้ำหนักคือ ให้กนูต (คนเดียว) ตลอดปีได้

ส่วนการกนูตเป็นญะมาอะฮฺ มีหลักฐานจากท่านนบี ﷺ เรื่องกนูตวิกฤต (ในละหมาดฟัจรฺ) เป็นญะมาอะฮฺ ส่วนการกนูตวิตรเป็นญะมาอะฮฺไม่มีหลักฐานจากท่านนบี ﷺ แต่มีจากซอฮาบะฮฺ รายงานส่วนมากบอกว่าซอฮาบะฮฺจะกนูตญะมาอะฮฺในวิตรเฉพาะ 15 ค่ำสุดท้าย สรุปทรรศนะที่มีน้ำหนักคือ กนูตวิตรเป็นญะมาอะฮฺตั้งแต่ค้ำที่ 15 ของเดือนรอมฎอน

สำหรับดูอาอกนูตในวิตรตลอดปีคือบทกนูตของอัลหะซัน “อัลลฮุมมะฮฺฮุดีนี...” (หน้า 9) เป็นที่ยอมรับในทุกมัซฮับ และหะดีษของท่านอับดุลเราะหฺมาน อิบดุลกอรียก บอกว่า เมื่อกนูตในละหมาดวิตร บรรดาซอฮาบะฮฺจะสาปแช่งบรรดาผู้ปฏิเสธศรัทธาใน 15 ค่ำสุดท้ายของเดือนรอมฎอน โดยกล่าวว่า

โอ้อัลลฮฺ ﷻ ขอพระองค์ทรงโปรดต่อต้านผู้ปฏิเสธศรัทธาซึ่ง

الْهَمَّ قَاتِلِ الْكُفْرَةَ الَّذِينَ يَصُدُّونَ عَنْ

ขัดขวางหนทางของพระองค์

سَبِيلِكَ

ปฏิเสธบรรดาศาสนทูตที่พระองค์ทรงส่งมา

وَيُكَذِّبُونَ رُسُلَكَ

ผู้ที่ไม่ศรัทธาในคำสัญญามั่นของพระองค์ท่าน

وَلَا يُؤْمِنُونَ بِوَعْدِكَ

โอ้อัลลฮฺ ﷻ ขอให้มีความขัดแย้งระหว่างหมู่พวกเขา

وَخَالَفَ بَيْنَ كَلِمَتِهِمْ

กุรอานว่า لَا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ “พระองค์จะไม่ทรงถูกสอบถามในสิ่งที่พระองค์ทรงปฏิบัติ แต่พวกเขาต่างหากที่อัลลฮฺขยำมมีสิทธิสอบสวน” (อัลอัมบิยาฮฺ 21/23)

²³ ไม่มีใครจะได้รับชัยชนะ ถ้าหากเป็นศัตรูกับอัลลฮฺ ﷻ

และขอทรงโปรดให้หัวใจของพวกเขาเต็มไปด้วยความหวาดกลัว

وَأَلْقِ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ

และขอพระองค์ทรงโปรดลงโทษพวกเขาด้วยความหายนะ

وَأَلْقِ عَلَيْهِم رِجْزَكَ وَعَذَابَكَ

โอ้อองค์พระผู้เป็นเจ้าแห่งสัจธรรม

إِلَهَ الْحَقِّ

บรรดาอะฮ์ลุลบัยตฺจำนวนมากบอกว่าหากต้องการขอมากกว่า 2 บทข้างต้นก็ย่อมได้ แต่ถ้าเป็นวิตุฎฎะมาอะฮ์ อิมามสมควรขอดุอาอากว้าง ๆ ให้แก่พี่น้องมุสลิมทั่วไป เช่น พี่น้องมุสลิมะฮ์ บรรดาเยาวชนมุสลิม เป็นต้น ไม่ใช่ขอดุอาอูในเรื่องส่วนตัว เช่น ครอบครัว เป็นต้น และบรรดาอะฮ์ลุลบัยตฺได้ตั้งว่าอย่าขอดุอาอูให้นานเกินไป (ประมาณ 10-20 นาทีเพียงพอ) เพื่อไม่ให้ขัดกับสุนนะฮ์ของท่านนบี ﷺ และหลังจากขอดุอาอูสามารถขอละวาตท่านนบี ﷺ และขออภัยโทษให้แก่บรรดาผู้ศรัทธา

มีดุอาอูอีกบทหนึ่งที่บรรดาซอฮาบะฮ์ เช่น ท่านอุมัร อิบดุลค็อฎฏ็อบ มักจะขอ

โอ้อัลลอฮ์ ﷻ ต่อพระองค์ท่านนั้นที่เราเคารพสักการะ

اللَّهُمَّ إِنَّا نَعْبُدُ ،

และต่อพระองค์ท่านนั้นที่เราได้ละหมาดและสุญูด

وَلَكَ نُصَلِّي وَنَسْجُدُ ،

และสู่พระองค์ท่านนั้นเรารีบเร่ง²⁴

وَإِلَيْكَ نَسْعَى وَنَخْفِدُ

และเรามีความหวังต่อพระเมตตาของพระองค์ท่าน โอ้อองค์พระผู้อภิบาลของเรา

نَرْجُو رَحْمَتَكَ

และเราเกรงกลัวต่อการลงโทษของพระองค์ท่านอย่างแท้จริง

وَنُحْشَى عَذَابَكَ

แท้จริงการลงโทษของพระองค์ท่านต่อผู้ที่พระองค์ต่อต้านพวกเขา จะปรากฏอย่าง
แน่นอน

إِنَّ عَذَابَكَ الْجَدِّ بِالْكَفَّارِ مُلْحِقٌ

ดุอาอกล่าวก่อนหรือหลังให้สลามในละหมาดวิตุฎฎะ

โอ้อัลลอฮ์ ﷻ ฉันขอความคุ้มครองด้วยความโปรดปรานของพระองค์
ท่าน จากความโกรธกริ้วของพระองค์

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ ،

และด้วยการประทานอภัยโทษของพระองค์ ให้ฉันปลอดภัยจากการ
ลงโทษของพระองค์

وَبِعَافَاتِكَ مِنْ عِقَابِكَ ،

และฉันขอความคุ้มครองต่อพระองค์ท่าน ให้รอดพ้นจากการลงโทษ
ซึ่งเป็นคุณลักษณะของพระองค์

وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ

ฉันไม่อาจคำนวณนับการสดุดีต่อพระองค์ได้ ดังที่พระองค์ทรงสดุดี
พระองค์เอง

لَا أُحْصِي نِنَاءً عَلَيْكَ أَنْتَ كَمَا أَنْتَبَيْتَ عَلَيَّ
نَفْسِكَ

²⁴ รีบเร่งในการสวามิภักดิ์และปฏิบัติตามคำบัญชาของพระองค์

หลังจากให้สละหมาดวิตรู ให้กล่าวประโยคต่อไปนี่ 3 ครั้ง

มหาบรุษที่แด่พระเจ้าทรงอำนาจผู้ทรงบริสุทธิยิ่ง

سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ

ในการรายงานของท่านอบูดาวูด บอกว่า ท่านนบี ﷺ กล่าวด้วยเสียงดังในครั้งที่สาม²⁵ แต่ไม่มีจากท่านนบี ﷺ หรือซอฮาบะฮ์ให้กล่าวซิกรูนีโดยพร้อมเพรียงกัน ที่ถูกต้องคือต่างคนต่างกล่าว

บางครั้ง เมื่อท่านนบี ﷺ สละหมาดวิตรูเสร็จแล้ว ท่านจะสละหมาดอีก 2 ร็อกอัต และในสองร็อกอัตให้อ่านซูเราะฮ์อัลซัจญะละและอัลกาฟิรูน มีหะดีษของท่านอิบนุคุษัยมะฮ์ ในหนังสืออัลซอฮิฮ์ ท่านอิมามดาวิมีอยู่ในหนังสืออัลซุหนัน ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า “แท้จริงการเดินทางย่อมทำให้อ่อนเพลียและไม่สะดวก (ในการสละหมาด) ถ้าหากพวกท่านสละหมาดวิตรูแล้วและสามารถสละหมาดอีก 2 ร็อกอัตก็ให้สละหมาด แต่ถ้าหากตื่นแล้วไม่ได้สละหมาด ก็ถูกบันทึกว่าได้สละหมาดเช่นเดียวกัน”

อุละมาอูบางท่านบอกว่า การสละหมาดสองร็อกอัตนี้ส่วนกับคำสั่งของท่านนบี ﷺ ที่ว่า “พวกท่านจงทำให้การสละหมาดสุดท้ายของยามกลางคืนคือสละหมาดวิตรู” เซดอัลบานียุบบอกว่าคำสั่งที่ให้วิตรูเป็นสละหมาดสุดท้ายนั้นไม่ใช่วาญิบ เป็นมุสตะฮับ (ชอบให้กระทำ) แต่หากเราอยากสละหมาดหลังวิตรูอีกก็ทำได้ ไม่ถือว่าผิดซุนนะฮ์ เพราะมีแบบฉบับจากท่านนบี ﷺ ที่รองรับ เช่น สละหมาดตะรอวิหฺและวิตรูกับอิมามที่มีสติเสร็จแล้ว หลังจากนั้นก็สละหมาดอีกได้เป็นจำนวนคูร์ร็อกอัต ดังกรณีซอฮาบะฮ์ที่ขอคำแนะนำจากท่านนบี ﷺ เกี่ยวกับเรื่องสละหมาดวิตรู ท่านนบี ﷺ บอกว่า ถ้ามั่นใจให้สละหมาดตอนท้าย ถ้าไม่มั่นใจให้สละหมาดวิตรูก่อนนอน และถ้าตื่นก็สามารถสละหมาดอีกได้

นอกจากนี้ เราควรศึกษาวิธีปฏิบัติในสละหมาดเพื่อให้การทำอิบาดะฮ์มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น อาทิเช่น การดุอาอฺอิสติฟทาหฺ (ดุอาอฺเปิดเริ่มต้นสละหมาด) ดุอาอฺอิสติอาซะฮ์ (ดุอาอฺขอความคุ้มครองจากชัยฏอน) ซึ่งมีหลายบทสามารถเลือกท่องจำและนำมาอ่านในการสละหมาดกียามุลลัยลฺได้

การยกมือในกนูด

ไม่มีตัวบทจากท่านนบี ﷺ เกี่ยวกับเรื่องการยกมือในกนูดเฉพาะ มีว่าท่านนบี ﷺ ขอดุอาอฺแน่นอน แต่ไม่มีตัวบทว่ายกมือหรือไม่ ส่วนจากซอฮาบะฮ์และตาบิอินบางท่านมีว่ายกมือ ทรรศนะอุละมาอูจึงบอกว่าปฏิบัติได้ทั้งยกมือและไม่ยก ถ้าอิมามยกมือมะฆูมก็สมควรยก ถ้าอิมามไม่ยกมือมะฆูมก็ไม่สมควรยก ตามทรรศนะของอุละมาอูบางท่าน ส่วนทรรศนะของผมแล้วแต่ความเหมาะสม แม้ว่าอิมามจะยกหรือไม่ก็ตาม

ในขณะที่อิมามยืนสละหมาดและอ่านยาว เราควรพยายามจับคำศัพท์ที่พอรู้และใคร่ครวญเรื่องราวเกี่ยวกับคำศัพท์นั้น เช่น อิบรอฮีม อัลลอฮ์ ﷻ ทรงกล่าวถึงเรื่องราวของท่านนบีอิบรอฮีม عليه السلام เพื่อตั้งศุขให้อยู่กับอัลกุรอาน ถ้าเราไม่เข้าใจความหมายของอัลกุรอาน ก็ให้ตระหนักว่าเรากำลังได้ยินคือพระดำรัสของอัลลอฮ์ ﷻ โดยอาจเตรียมตัวศึกษาความหมายอัลกุรอานล่วงหน้าในส่วนที่อิมามจะอ่าน

²⁵ ส่วนวรรค رَبُّ الْمَلِكَةِ وَ الرَّوْحِ สายรายงานฏออิฟ (อ่อน)